

РОДИННІ ТРАДИЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПРАЦЯХ М.Г.СТЕЛЬМАХОВИЧА

В епоху національного відродження виховання дітей на родинних традиціях українського народу – перша природна, постійно діюча і найголовніша ланка національного виховання. Найважливішими виховними чинниками у вихованні дітей на традиціях українського народу є гуманні сімейні стосунки, уклад життя, високий моральний статус батька і матері, вивчення духовної спадщини, релігійні традиції.

Виходячи з цього, виникла нагальна потреба у створенні і застосуванні системи виховання учнів на родинних традиціях українського народу, адекватної потребам сучасного розвитку держави і формування в дітей національної свідомості і самосвідомості, українського патріотизму, високої громадянськості, готовності і уміння зміцнювати Українську державу. Існує також потреба у використанні багатовікових традицій українського народу у практиці родинного виховання, оскільки відірваність родини від традицій українського народу чи нехтування ними, породжує відчуженість підростаючих поколінь від народної культури, моралі, духовності, що призводить до пияцтва, вживання наркотиків, аморальної поведінки, неробства, моральної розбещеності.

Основні положення дослідження відображені в законі України «Про освіту», Конституції України «Освіта» (XXI століття), Програмі родинно-національного виховання «Сім'я і діти» В.Г.Постового, Концепції школи нової генерації – української національної школи-родини, Концепції «Сім'я і родинне виховання», Концепції шкільної освіти і виховання та ін.

Аналіз традицій українського народу в історичному розвитку суспільства спостерігається в спадщині відомих етнографів, істориків, педагогів, видатних діячів культури В.Винниченка, І.Огієнка,, Г.Ващенко, С.Русової, В.Сухомлинського та ін.

Значний внесок у розробку питань національного виховання учнів зробили сучасні видатні вчені Ю.Руденко, О.Субтельний, І.Бех, А.Богош, Н.Лисенко, В.Постовий та ін.

Першочерговим завданням реформування педагогічної освіти України М.Стельмахович вважав «... вжиття заходів на подолання суперечностей між тоталітарною закомплексованістю й українобудівничим мисленням в педагогіці (навчально-виховні можливості української мови і національної педагогіки та незадовільного використання у практиці сімейного виховання), педагогізації батьків, розвитку етнопедагогіки, застосування в ній нових, прогресивних виховних традицій як українських, так і представників інших націй [2, с.135].

Важливим чинником у формуванні культури родинних взаємин виступають звичаї і традиції українського народу. У статті 5 Закону України «Про освіту» акцентується увага на «... вихованні шанобливого ставлення до родини,

поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй» [1, с. 8].

У вивчених нами літературних джерелах «традиції» визначаються як «досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління» [4, с. 42]. Родинно-сімейна енциклопедія трактує «традиції» як форму «діяльності і поведінки, а також звичаї, правила, цінності, уявлення, які мають міцне історичне коріння та передаються з покоління в покоління» [3, с. 341].

Дані визначення мають право на життя, оскільки характеризують «традиції» як стереотипізовані норми поведінки, звичаїв, смаків, обрядів, свят, що передаються із розвитком поколінь.

Відповідно з положеннями нашого дослідження «родинна традиція» – це усталена на певних етапах розвитку суспільства історична, національна і духовна спадщина українського народу, яка транслюється поколіннями та детермінована соціально-економічними й морально-етичними цінностями.

Про вплив родинних традицій на забезпечення оптимального рівня фізичного, духовно-морального та розумового розвитку дітей, відродження і утвердження духовності та самобутності родинно-побутової культури українського народу наголошував М.Стельмахович. «Настав той час, коли необхідно як найрішуче повернутися до української родинної етнопедагогіки в Україні, до відродження традиційного статусу української родини з її непорушним авторитетом, подружньою вірністю, любов'ю до дітей і відданістю святому обов'язку їх виховання, повагою до батьків і материнським покликанням жінки... тобто зміцнити те вічне, на чому тримається людство, що ніколи не старіє» [4].

Традиції закріплюють і утверджують також цінності родинного життя, передають їх у «звичаєвій упаковці» від покоління до покоління. В.Сухомлинський порівнює традиції зі скарбничкою, «куди кожне покоління кладе свій маленький коштовний внесок» [5, с. 410]. Цим визначається велика сила і вага традицій, які втілюють єдиний розум і досвід народу.

У вивчених нами літературних джерелах виховання учнів на родинних традиціях українського народу надається відповідне значення. Воно є основою формування національного духу, високої моральності, трудової підготовки, громадянського змужніння, глибоких людських почуттів, любові до матері, батька, бабусі і дідуся, роду і народу, пошани до рідної мови, історії, культури.

У Концепції української національної школи і зокрема школи Прикарпаття (автори М.Стельмахович і Р.Скульський) наголошується, що національний навчально-виховний заклад своїм змістом і духом підпорядкований самобутній природі української дитини, потребам її духовно-морального і інтелектуального розвитку, повністю відповідає її прагненням, корінним інтересам батьків та українського народу в цілому, а також ідеалам української педагогіки у формуванні довершеної особи українця. Регіон має свою історію розвитку освіти та концепцію створення гуцульської школи, як регіональної української національної, якою передбачено виховання учнів на родинних традиціях українського народу.

Особливості використання родинних традицій українського народу у виховній роботі з учнями полягає в тому, що вони проявляються у природному середовищі і учні є їх безпосередніми учасниками. Участь їх у проведенні традиційних родинних свят збагачує інтелектуальне життя, наповнює багатограним змістом розумові, творчі інтереси, сприяє формуванню опорних знань про спосіб життя, народні мистецтва, культуру рідного краю, національні традиції; виробленню правильних уявлень про працю дорослих, бережливе ставлення до її результатів. Так, наприклад, до проведення вечорниць, Свята урожаю, Івана Купала, копання криниці, толоки, Дня знань, Різдва, храмового свята готуються у тісній співдружності школа і сім'я.

Слід зазначити, що деякі традиції нашого регіону застаріли і в даний час уже не використовуються: замочування конопель, вибілювання полотна, зводина (закладина нового будинку) тощо. Як свідчать дані дослідження в загальноосвітніх школах нашого регіону використовуються родинні традиції українського народу у вихованні учнів на середньому рівні. Найбільш поширеними серед них є: Свято Миколая, Андрія, Свят-вечір, Різдво, Водохреща, Великдень, дні народження дітей та члені родини, свято Матері.

Останнім часом впроваджуються в практику шкіл такі родинні свята: «Без верби і калини нема України», «Традиції моєї родини», «Пісні моєї мами», «Без бабусі і дідуся – родина не вся», «Родина, родина – від батька до сина», «Рід, родина, родовід», «... І рушник вишиваний на щастя, на долю дала», «Мамо, вечір догора» та ін.

Таким чином, аналіз і оцінка стану виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів на родинних традиціях українського народу дають можливість зробити висновок, що традиції українського народу відіграють важливу роль у родинному вихованні учнів, а сама етнопедагогіка має невичерпні можливості, використання яких забезпечить виховання палких патріотів незалежної України.

Література

1. Закон України «Про освіту». – К., 1996. – 36 с.
2. Концептуальні засади демократизації реформування освіти в Україні. – К. : Школяр. – 1997. – С. 24.
3. Родинно – сімейна енциклопедія /за заг. ред. Ф. Арвата та ін. – К.: Богдана, 1996. – 438 с.
4. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка / М. Стельмахович. – К.: ІСДО, 1996. – 286 с.
5. Сухомлинський В.О. Моральні цінності сім'ї / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори В 5 т. – К.: Радянська школа, 1977. –Т.1.– С. 410.